

PROVOCATIO

En flervetenskaplig tidskrift om mänskliga rättigheter

Title:	”Barn ska få vara barn”. En intervjustudie kring könsneutralitet, normkritik och genuspedagogik i förskolan		
Author(s):	Alexandra Maliganis		
Language:	Swedish		
Keywords:	genus, jämställdhet, förskola, könsneutralitet, normkritik, genuspedagogik, könsstereotyper, genusmedvetenhet, barns rättigheter		
Journal:	Provocatio	Pages:	49-62
Year:	2015	ISSN:	2002-1631
Issue:	1	Web:	http://journals.lub.lu.se/index.php/prvc/index

ABOUT PROVOCATIO

Provocatio is published by Human Rights Studies at Lund University www.mrs.lu.se. Human Rights Studies is part of the Department of History and offers a Bachelor programme and doctoral studies in human rights.

Provocatio aims to be a forum for critical and constructive analysis of and debate on human rights. Human rights can be many things: a legal system of principles and rules, a political language, an international practice, a philosophical idea, and a conflicting and evasive historical tradition. Human rights can serve as tools of resistance against oppression, but also as a rhetorical veneer for propaganda. Human rights are a phenomenon that needs to be studied in all this complexity.

The journal has developed out of *Skriftsamling i mänskliga rättigheter* [länk till där de finns, om de finns], which was published in seven volumes from 2010 to 2014. Like that earlier publication, *Provocatio* is an opportunity for students to get published. Some of the articles in *Provocatio* are shortened, revised versions of essays and theses by students on the Bachelor programme in Human Rights Studies at Lund University. The journal also welcomes submissions from Phd-students and researchers, as well as students on other study programmes.

The journal is not committed to any political or theoretical position, only to the potential of critical analysis. We welcome submissions with a broad range of perspectives.

EDITORIAL TEAM

The journal has a team of two permanent editors. For each issue, one or two editorial assistants are assigned; these are students on or alumni from the Bachelor programme in Human Rights Studies.

EDITORIAL POLICY

Provocatio is an open access journal, available free of charge online. Customary copyrights restrictions apply. In addition to research articles (some of which are revised student essays and theses) the journal publishes reviews of new academic literature, essays and reflections. *Provocatio* accepts texts in **Swedish, English, Danish, and Norwegian**. All submissions are reviewed by the editors. See "Instructions for authors" for further information.

CONTACT INFORMATION

Provocatio

Human Rights Studies

Lund University

P.O. Box 192, SE-221 00 Lund

E-mail: provocatio@mrs.lu.se

Journal web page: <http://journals.lub.lu.se/index.php/prvc/index>

Departement web page www.mrs.lu.se

”Barn ska få vara barn”

En intervjustudie kring könsneutralitet, normkritik och genuspedagogik i förskolan

Alexandra Maliganis

Genus och jämställdhet bland barn

Barn ska få vara barn. Många stödjer ett ökat genusmedvetande och genusagerande bland barn och kan argumentera för att alla människor ska garanteras att bli likabehandlade och erbjudas samma möjligheter, oavsett köns- eller annan tillhörighet. En menar alltså att barn ska få vara barn, utan att riskera att behandlas olika beroende på vilken könstillhörighet de har. Barn ska behandlas lika eftersom de är individer, inte olika för att de är pojkar eller flickor. De som, å andra sidan, kritiserar genusmedvetande och -agerande bland barn kan argumentera för att en inte ska tvinga på barn en viss identitet som skiljer sig från normen, utan att de ska få bestämma själva. En ska låta flickor vara flickor och pojkar vara pojkar i strävan mot att *barn ska få vara barn*. Till skillnad från den genuspräglade synvinkeln, anser en ofta inom detta synsätt att skillnaden mellan pojkar och flickor är något medfött. Det ses därför som meningslöst och irrelevant att kämpa emot den. Skillnader mellan flickor och pojkar kan accepteras och även uppmuntras inom detta mer ”traditionella” synsätt.

Dessa polära parter och deras oförenliga åsikter har varit min främsta inspiration och har legat till grund för studiens utformning. I denna artikel

behandlas en diskussion kring genus- och jämställdhetsfrågor utifrån ett rättighetsperspektiv med fokus på förskolearenan. Jag visar hur tre verksamhetsansvariga på tre förskolor i Skåne ser på könsneutralitet, normkritik och genuspedagogik i den egna verksamheten.

Det feministiska perspektivet v. det traditionella perspektivet

Det finns givetvis en gråskala mellan de två parter som beskrivs ovan, däremot tjänar det i undersökningen ett analytiskt syfte att göra denna uppdelning. Den polaritet jag valt att ha med behandlar två perspektiv av vilka jag har gjort stipulativa definitioner. Det mer konstruktivistiska synsättet benämner jag *det feministiska perspektivet* då detta fokuserar på att förhållanden i samhället kan förändras, exempelvis definitioner och tolkningar av könsroller och genus. Inom detta perspektiv kan en hänvisa till bland annat kulturen och mena att könsskillnader är något som skapas, något som samhället och dess normer ligger till grund för. Det mer essentialistiska synsättet har jag valt att kalla för *det traditionella perspektivet* då tankarna inom detta synsätt skiljer sig från det tidigare på så sätt att egenskaper och normer i samhället ses vara på ett visst sätt och bör förbli så. Inom detta perspektiv kan hänvisning till biologin förekomma, på så sätt att olikheter mellan flickor och pojkar ses som givna av naturen.¹ Den skarpa skillnaden mellan de två synsätten är således att det förstnämnda menar att könsskillnader är något föränderligt – som bör förändras – medan det sistnämnda menar att könsskillnader delvis är statiska och värda att bevara.²

De två perspektiven uppfattas som varandras kontraster och ändå argumenterar de gemensamt för att barn ska få vara barn, att barn själva ska få bestämma över sin tillhörighet och identitet. Däremot har de olika

---

¹ Eva Ärlemalm-Hagsér & Ingrid Pramling Samuelsson, "Många olika genusmönster existerar samtidigt i förskolan", *Pedagogisk forskning i Sverige*, årg. 14, No. 2, (89-109), 2009, sid. 90.

² Ärlemalm-Hagsér & Pramling Samuelsson, 2009, sid. 90.

perspektiven skilda åsikter i frågan och även skilda metoder för hur en bör gå tillväga för att bäst influera barns utveckling. Det intressanta är hur dessa två perspektiv kan skilja sig så avsevärt, samtidigt som de använder sig av samma slagkraftiga uttryck.

Undersökningen som jag har utfört berör som sagt genus- och jämställdhetsfrågor inom förskolan. Då detta är ett brett område har jag satt fokus på tre områden: könsneutralitet, normkritik och genuspedagogik. De tre har jag givit nytänkande definitioner och det är utifrån dessa som intervjuguiden har utformats. Jag gjorde intervjuer på tre förskolor i Skåne (intervjuerna genomfördes under våren 2014) – två kommunala samt en fristående – i syfte att utreda hur deras verksamhetsansvariga ser på könsneutralitet, normkritik och genuspedagogik i den egna verksamheten. Inom dessa kategorier har jag tolkat svaren i förhållande till det som har varit grunden för studien – att *barn ska få vara barn* – för att se vilka intervjusvar som går mer i riktning mot det feministiska perspektivet och vilka som går mer i riktning mot det traditionella.

Könsneutralitet

Genom klädsel, frisyr och språk kan barn bestämma sitt uttryck och positionera sig själva på ett för dem fördelaktigt sätt. Enligt Davies ligger samhällets diskursiva praktiker till grund för att ge barn uppfattningen att de måste kunna urskiljas som antingen det ena eller det andra, som flicka eller pojke.³ Barns strävan efter att förstå sin egen könsidentitet resulterar ofta i att den stämmer relativt bra överens med de rådande normerna i samhället. Studier har visat på att barn i ung ålder tolkar sin könsidentitet på ett mer stereotypt sätt än vad ungdomar och vuxna gör.⁴ Paradoxalt nog är det dock även barn som främst är de nyskapande tänkarna och de som utmanar de dominerande strukturerna, i jämförelse med förskollärare som ofta tenderar

---

³ Bronwyn Davies, *Hur flickor och pojkar gör kön*, Stockholm: Liber, 2003, sid. 13.

⁴ Ärlemalm-Hagsér & Pramling Samuelsson, 2009, sid. 93.

att agera mer könsstereotyp. ⁵ Förutom föräldrars roll har lärare en betydande funktion. Hur flickor respektive pojkar tillåts leka i förskolan kan ofta vara stereotypt präglad. Forskning av Ärlemalm-Hagsér och Pramling Samuelsson visar på att lärare ofta anser pojkars äventyrliga lekar vara experimenterande och utforskande. I den mån flickors lek går parallellt med vardagslivet kan lärare tolka det som lämpliga sociala aktiviteter, med fokus på relationer. Rådande könsstereotypa mönster på förskolor utmanas ofta inte mer än nödvändigt och förstärks istället genom det bristande genusmedvetande och agerande som kan förekomma från förskollärares sida. ⁶

Under de tre intervjuerna var det genomgående så att frågan kring könsneutralitet tolkades som att könsneutralitet är något som skapas på förskolan genom de materiella tingen och miljön. Förskolechefen på den tredje, fristående förskolan (härefter kallad Fc3) påstod till exempel att det väsentliga kring området är att erbjuda barnen könsneutrala material att arbeta med och möjligheten att vistas i en könsneutral miljö. Hen anser att fokus bör ligga där och inte så mycket på att behandla barn på ett köns neutralt sätt. Fc2 (förskolechefen på den andra, kommunala skolan) lägger likväl stort fokus på miljön då hen påpekar hur avgörande roll det har att miljöerna barnen vistas i inom den egna förskolan verkar för att tilltala *alla*.

Förskolechefen på den första kommunala förskolan (Fc1) säger följande:

Jag kan säga så här, helt könsneutrala det blir vi aldrig. Jag är inte heller säker på att man måste vara helt könsneutral. Men man ska ge både flickor och pojkar samma förutsättningar. (Fc1, intervjusvar)

Citatet demonstrerar den skepsis Fc1 hyser för begreppet. Det kan inte finnas någon strävan eller ambition att nå könsneutralitet då det ses som omöjligt att uppnå. Hen ser inte att det är särskilt viktigt att faktiskt sträva

---

⁵ Ärlemalm-Hagsér & Pramling Samuelsson, 2009, sid. 105.

⁶ Ärlemalm-Hagsér & Pramling Samuelsson, 2009, sid. 92f.

efter könsneutralitet, utan lägger istället vikten vid att vara medveten om olikheter som kan råda och på så sätt möjliggöra att alla barn ska få samma förutsättningar, oavsett kön. Att det anses vara nästintill omöjligt med könsneutralitet beror på att Fc1 betonar skillnad mellan pojkar och flickor, hen menar att det alltid finns en fysisk skillnad. Pojkar har enligt hen en annan muskelstyrka vilket hen uttrycker automatiskt ger dem en maktposition. Skillnaderna är inte något förskolechefen är emot och istället för att sträva mot att komma ifrån skillnaderna, menar hen att en strävan mot att alla ska ges samma respekt och möjligheter är mer fruktbar.

Relativt aktuellt inom ämnesområdet och åtminstone uppmärksammat i dagens samhälle är att tilltala människor på ett könsneutralt sätt. Inom förskolan kan det bland annat göras genom att använda pronomen "hen" till alla barn och istället för att använda kategorierna "flickor" och "pojkar" använda exempelvis "barn" och "kompisar". På den fristående förskolan (härefter kallad F3) upplevs "hen" som relevant att använda endast då det talas om tvåkönade objekt, robotar eller liknande. Däremot sträcker sig Fc3 inte längre än så, då detta pronomen inte ses som användbart i en mer direkt relation till barn.

Nej alltså jag tycker inte det är någonting som man ska behöva göra – jag förstår inte varför det plötsligt inte ska finnas två olika kön längre, för det finns det ju. (Fc3, intervjusvar)

Detta är vad Fc3 svarar på frågan om det är relevant att använda tilltalsord som inte är könskodade. På F2 (den andra kommunala förskolan) använder pedagoger "hen" men lägger även vikt vid att hålla fast vid "han" och "hon". Fc2 menar att det är av stor betydelse att inte göra det *för* neutralt, utan att bevara de begrepp de alltid använt sig av, då förskolechefen menar att pojkar och flickor är olika. Det är enligt hen intressen och kompetenser som skiljer pojkar och flickor åt. Vissa beteenden ses därför som viktiga att bevara, exempelvis sådant som att flickor ofta vill vara prinsessor medan pojkar har

mer traditionellt maskulint beteende – de är enligt Fc2 de neutrala beteendena.

Alla tre förskolecheferna har i sina respektive intervjusvar återkommit till att det viktiga är att tillgodose att barnen har samma förutsättningar. Det överensstämmer med mycket i den befintliga litteraturen, som visar att det väsentliga anses ligga i barns lika förutsättningar och möjligheter. Förskolecheferna förhåller sig dock skeptiska till begreppet könsneutralitet, vilket kan bero på en obenägenhet att definiera begreppet utifrån en tolkning som är framåtsträvande och hoppfull. Däremot kan det ses som att förskolecheferna skiljer sig från de som förespråkar genustänkande inom förskolan på så sätt att de uppmärksammar skillnad mellan könen. De menar även att skillnaderna inte är något som går att förbise. Inom ett framåtsträvande genustänkande anses det vara relevantt att se förbi eventuella olikheter mellan flickor och pojkar och vad sådana olikheter kan bero på.

Normkritik

Den normkritiska pedagogiken ses av många gå hand i hand med genuspedagogiken, som att den ena förutsätter den andra. Ofta är det normkritiken som är utmaningen inom jämställdhetsarbetet. Enligt Ohrlander handlar normkritik om att utmana och ifrågasätta de rådande dominerande, förgivettagna och till synes självklara föreställningarna som existerar i det nuvarande samhället, något som ofta kan vara problematiskt.⁷ Ett tillvägagångssätt för att förhålla sig kritisk till de existerande normerna kan vara att uppmuntra så kallade gränsöverskridande beteenden. Det kan innebära att flickor ägnar sig åt aktiviteter och beteenden som passar ihop med pojkars ”traditionella handlingsmönster”, och vice versa för pojkar. Det som ofta blir komplicerat här är att det har visat sig vara lättare för pedagoger att uppmuntra flickor till ”traditionellt maskulina” aktiviteter och

---

⁷ Kajsa Ohrlander, ”Den rosa pedagogiken – återtagandet”, i Hillevi Lenz Taguchi, Linnea Bodén & Kajsa Ohrlander (red), *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*, Stockholm: Liber AB, 2011, sid. 14.

beteenden, än tvärtom. Detta beror på att barnen, som tidigare nämnt, faktiskt är väl medvetna om normerna och den hierarkiska ordning som råder. Pojkarna förstår således att det hade inneburit ett steg nedåt inom förskole-hierarkin om de exempelvis gick och lekte i dockvrån.⁸

Fc1 berättar, genom att använda sig själv som exempel, att normer och beteenden kan vara hårt förankrade hos människor, så pass att en möjligtvis bidrar till att befästa normer eller till och med är del av att reproducera dem, även då en ser sig själv som medveten och agerande därefter. Kring normkritik säger Fc3:

Vi försöker här att alla ska acceptera varandra så som man är, det är det vi tycker är det viktigaste. Att man ska få lov att vara olika och lära sig att se storheten i det – att alla inte är exakt likadana utan att man ska ha rättigheten att få vara som man vill. (Fc3, intervjuvar)

Hen diskuterar hellre likabehandling än normkritik och menar att det väsentliga ligger i att acceptera varandra som en är, att utefter det behandla alla lika, då hen säger att alla är lika, oavsett kön. Att benämna detta förhållningssätt ”genus” eller något annat vill hen inte lägga så mycket vikt vid, utan det är likabehandlingen som spelar roll. Att lyfta upp själva ”genus” och lägga allt fokus på det är något förskolechefen förhåller sig relativt kritisk till då det väsentliga som sagt är att alla behandlas lika, helt enkelt. Hen säger: ”Det handlar ju ändå om att man behandlar människan lika, oavsett kön. Så har det ju liksom ingen betydelse vad man sätter för ord på det. Det är likabehandling det handlar om.” Även om det i vissa fall kan vara lättare sagt än gjort, kanske det ändå är där någonstans en får börja – att uttrycka företeelsen och på så sätt erkänna det.

Inom den befintliga litteraturen sätts mycket fokus på barns rättigheter, vilket skiljer sig från rättigheter för barn. Att tala om barns rättigheter –

---

⁸ Linnea Bodén, ”Könsneutralitet och kompensatorisk pedagogik. Dominerande föreställningar i förskolans jämställdhetsarbete”, i Taguchi, Bodén & Ohrlander, 2011, sid. 39.

snarare än rättigheter för barn – är enligt Dolk mer aktuellt och användbart då det belyser barns som aktörer och deras möjligheter att göra sin röst hörd och att vara delaktiga.⁹ Barns delaktighet och möjlighet att påverka genom att kunna göra sin röst hörd är något som Fc2 och Fc3 tar upp i intervjun. Som svar på en intervjufråga kring ett rättighetsperspektiv på den egna verksamheten, hävdar båda förskolecheferna att barn har stora rättigheter. De åsyftar barns rättigheter att höras och påverka verksamhetens arbetssätt, som utgår mycket från barnens intressen. Fc2 menar också att barns rättigheter handlar om att få vara sig själva och att få testa olika roller, på så sätt sker ett utmanande av stereotypa könsroller. Frågan kring rättighetsperspektiv i intervjun har inspirerats av förskolans Läroplan som säger följande:

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssätt som ska präglade verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter ska lyftas fram och synliggöras i verksamheten.¹⁰

Genuspedagogik

Jämställdhetsarbete har pågått relativt länge inom Sveriges förskolor, men är ovanligt i andra länder. Att den pedagogiska verksamheten för de yngsta barnen inom utbildningssektorn ses som en så pass viktig arena för jämställdhetsarbete och samhällsliga förändringar är särskiljande för Sverige.¹¹ Det jämställdhetsarbete som ofta präglar skolorna idag sätter

⁹ Klara Dolk, *Bångstyriga barn - Makt, normer och delaktighet i förskolan*, Stockholm: Ordfront Förlag, 2013, sid. 20; Lucinda Ferguson, "Not Merely Rights for Children, but Children's Rights: The Theory Gap and the Assumption of the Importance of Children's Rights". *International Journal of Children's Rights*, 21, 2013, sid. 187.

¹⁰ Lpfö 98, "Läroplan för förskolan", Reviderad 2010, Upplaga 2, Skolverket, Stockholm, 2011, sid. 4.

¹¹ Dolk, 2013, sid. 18.

fokus på just barnen och att de ska ges lika förutsättningar. Ett genusmedvetet pedagogiskt förhållningssätt påbörjades i enlighet med detta nya jämställdhetsarbete i slutet av 1900-talet liksom det normkritiskt pedagogiska förhållningssättet.¹²

De strategier som fått fotfäste på förskolor sedan denna utveckling är det könsneutrala arbetssättet respektive den kompensatoriska pedagogiken.¹³ Skillnaden mellan strategierna kan en säga är att den kompensatoriska pedagogiken är mer uppmuntrande än den könsneutrala, den utgår inte från neutralitet utan från att i princip allting redan är ”könat” och arbetet sker följaktligen utefter det.¹⁴ Arbetet med barnen handlar om att behandla dem som aktiva medaktörer – vilket tidigare studier visar på att de faktiskt är – istället för att behandla dem som passiva mottagare – vilket ofta är fallet idag. Dolk hävdar att barn bör ses som viktiga medaktörer då det faktiskt har visat sig finnas en medvetenhet hos dem angående de rådande normer, maktstrukturer och hierarkier som gäller i deras vardag.¹⁵

Jämställdhetsarbete har alltså länge präglat den svenska förskolan. Arbetet har utvecklats och förbättrats och idag existerar en ökad könsintegrering på många förskolor runtom i landet. Dock finns det fortfarande mycket kvar att arbeta med då forskning visar att flickor och pojkar än idag möter olika villkor i förskolan. Förskolan som institution och dess personal tenderar i flera fall att förstärka traditionella könsmönster. Genuspedagogiken är, som tidigare nämnt, en viktig aspekt av jämställdhetsarbete i förskolan. Inom denna jämställdhetssträvande pedagogik finns ambitioner att barn ska få bättre förutsättningar utan

---

¹² Klara Dolk, ”Olikhet, aktivism och kritiskt tänkande i förskolan. Nedslag i Australien och Sverige”, i Taguchi, Bodén & Ohrlander (red.) 2011, sid. 60ff.

¹³ Bodén, 2011, sid. 35.

¹⁴ Christian Eidevald & Hillevi Lenz Taguchi, ”Genuspedagogik och förskolan som jämställdhetspolitisk arena”, i Taguchi, Bodén & Ohrlander (red.), 2011, sid. 23.

¹⁵ Dolk, 2013, sid. 134.

sådana begränsningar som traditionella föreställningar av kön kan föra med sig.¹⁶

Det handlar ju mycket om att få vara sig själv. Att få vara den jag är. Också att få prova olika roller, för det är ju jätteviktigt när man är barn. Att man ges möjlighet att prova olika roller och finnas i olika sammanhang. (Fc2, intervjusvar)

I citatet från Fc2 ges uppfattningen att på den egna förskolan (F2) får barnen möjlighet att prova på olika könsroller och att så kallade gränsöverskridande beteenden är fullt tillåtna. Det ses i sig som något barn har rätt till att utforska. Angående genuspedagogik på den första kommunala förskolan (F1) spekulerar förskolechefen kring att en själv kan tro sig agera på ett könsneutralt och även genusmedvetet sätt, men att det inte alltid är fallet. Hen säger:

Det står ju i vår Läroplan, att vi ska ha ett genusperspektiv och nånstans tror jag att vi alla går och inbillar oss att vi ger barnen samma förutsättningar, att vi behandlar dem likadant. Men vi skulle behöva sätta oss ner och ha mer fokus på att göra en reflektion över "hur jobbar vi egentligen?" och "vad gör vi?" och fokusera på ett arbete som kan göra skillnad. (Fc1, intervjusvar)

Fc3 påpekar att förskollärarna vid några tillfällen fått föreläsningar från genuspedagoger. På så sätt menar förskolechefen att det går att följa upp att personalen är genusmedveten. På F3 menar förskolechefen att ett arbetssätt som innehåller genuspedagogik präglar den egna förskolan, på så sätt att det exempelvis skett omstrukturering av lekar och leksaker. Däremot menar Fc3 att:

---

¹⁶ Dolk, 2013, sid. 15f.

det viktigaste inte är vilka saker man jobbar med, utan mer attityden man har, vad man anser och tycker – det är ju det som påverkar barnen. (Fc3, intervjusvar)

Genuspedagogiken på F3 handlar främst om likabehandling, snarare än att könen uppmärksammas och att arbetet sker utefter det. Jag upprepar ett citat från Fc3:

Det handlar ju ändå om att man behandlar människan lika, oavsett kön. Så har det ju liksom ingen betydelse vad man sätter för ord på det. Det är likabehandling det handlar om. (Fc3, intervjusvar)

Kanske är det någonstans i detta stadium ett genusrelaterat arbete bör utformas – att alla behandlar alla lika. Förskolecheferna har svårt att se förbi hur upplevelser hemifrån influerar barnen. Det kan tolkas som att något som genuspedagogik inte ses som helt lönsamt att satsa på, då en uppfattning finns om att barnen i slutändan ändå påverkas mest av det de möts av hemifrån. Jag menar att förskolor bör ses, och se sig själva, som institutioner som på ett avgörande plan har möjlighet att influera barnen i verksamheten. Om en sådan uppfattning får fäste, liksom en som erkänner barn som rättighetsinnehavare, har genuspedagogik möjlighet att få fotfäste.

Är en könsneutral och normkritisk förskola med genuspedagogik realiserbar?

Att en jämställd förskola präglad av könsneutralitet, normkritik och genuspedagogik skulle tolkas som en utopi är något jag ställer mig emot. Jag ser att de tre fokusområdena kan verka för att realisera jämställdhet och genusperspektiv på förskolor. Områdena är alla lika väsentliga inom jämställdhets- och genusarbete inom förskolan och de tre går ofta hand i hand. För att nå en helt jämställd förskola är det alltså viktigt att tillgodose alla tre områdena. Skulle ett av områdena tillgodoses, och allt fokus läggs på att främja jämställdhet genom att arbeta med exempelvis könsneutralitet,

skulle det sannolikt inte hålla. Könsneutralitet har liksom normkritik och genuspedagogik en del brister och är inte var och en för sig tillräckliga för att nå en förskola präglad av jämställdhet där alla barns förutsättningar och möjligheter är precis lika.

För att förklara den riktning som min studie har tagit, återknyter jag till de två konträra parter kring jämställdhets- och genusarbete inom förskolan som jag presenterade i början. En slutsats av intervjuerna är att inte alla intervjuvar varit antingen besvarade på ett ”traditionellt” sätt, eller på ett ”feministiskt” sätt. En respondent kunde ha båda de konträra parterna med inom sitt eget ramverk för jämställdhetsfrågor. En förskolechef kan alltså ha ett mer essentialistiskt synsätt kring vissa frågor och ett mer konstruktivistiskt synsätt på andra. För att förtydliga förskolechefernas åsikter kring de olika fokusfrågorna, gör jag här en lätt generalisering.

Generellt sett har frågan kring könsneutralitet fått de intervjuade förskolecheferna att luta mer åt det traditionella perspektivet. De anser gemensamt att det inte står i deras makt att behandla barnen på ett könsneutralt sätt. De ser snarare att könsneutralitet kan skapas genom att erbjuda en könsneutral omgivning på förskolan. Att endast se till att material och miljö kan vara könsneutrala tolkar jag som en typ av ovillighet, en ovillighet som kan vara gemensam med det traditionella perspektivet. Gemensamt var även betoningen av fysiska skillnader mellan pojkar och flickor. De ger vikt åt biologiska faktorer och skillnader, vilket stämmer överens med det traditionella synsättet. Att vara normkritiska är något de strävar efter på förskolorna. Det är i sin tur i linje med det feministiska perspektivet. Däremot finns det en medvetenhet från förskolechefernas sida att förskolan inte präglas av ett normkritiskt förhållningssätt ”fullt ut”, vilket kan tolkas som att det på vissa sätt är ett traditionellt perspektiv som existerar även gällande normkritiken. Då normkritik och genuspedagogik går nära varandra är det ungefär samma tolkning som görs gällande genuspedagogiken på förskolorna. Förskolecheferna har alltså på sina respektive förskolor genuspedagogiken med sig, men menar att det finns mer att göra. Däremot berör alla tre förskolechefer att barnen har möjlighet

att prova på olika roller samt har rätt till att påverka och influera förskolan. Det i sig tyder på att genuspedagogiken på förskolorna är inom ramarna för både rättighetsperspektivet och det feministiska perspektivet. Dock finns det, precis som nämnts kring normkritiken, en viss hopplöshet kring ämnet, främst då där finns en stark åsikt om att barnen i slutändan påverkas mer av vad de ser hemifrån. Att av den anledningen inte satsa på genuspedagogik, eller könsneutralitet och normkritik för den delen, ”fullt ut” gör att förskolechefernas synsätt kommer längre och längre ifrån det feministiska perspektivet.

Hur ser då förskolecheferna på uttrycket att ”barn ska få vara barn”? Alla tre förskolecheferna höll med om att barn ska få vara barn, då de ju är barn. De är enligt Fc1 följaktligen inga minivuxna. Fc3 drar en liknande parallell då hen menar att vuxna är vuxna, därmed är barn, barn. Hen påpekar att en inte uttrycker att ”vuxna ska få vara vuxna”, därmed ser hen uttrycket ”barn ska få vara barn” som omotiverat. Fc2 påpekar, liksom de andra förskolecheferna, att barn ska låtas vara barn på så sätt att lärandet inom förskolan ska utgå från leken, då det är i det stadiet barnen befinner sig. Ingen av förskolecheferna tolkade alltså uttrycket som att exempelvis en pojke skulle tillåtas vara ”den traditionella pojken” eller att en flicka skulle tillåtas vara ”den traditionella flickan” då det enligt naturens gång kan förklaras som syftet med olika kön, utifrån ett essentialistiskt perspektiv. Likadant som mycket annat i denna studie gäller kring uttrycket att det är en tolkningsfråga. Olika erfarenheter, åsikter och synpunkter har alltså stor betydelse för hur en fråga eller ett uttryck tolkas. Uttrycket ”barn ska få vara barn” kan följaktligen ses som relevant eller irrelevant beroende på hur en tolkar det. Vad som kvarstår som intressant är de stora skillnaderna mellan den traditionella och den feministiska synvinkeln. Att uppmärksamma och beröra jämställdhetsfrågor inom förskolan tycks vara illa nog utifrån det traditionella perspektivet. Vad som är viktigt är dock att tala om ämnet och erkänna problematiken, för att förebygga att det endast är något som stannar under ytan och väntar på att bubbla över.

Referenser

- Bodén, Linnea, ”Könsneutralitet och kompensatorisk pedagogik. Dominerande föreställningar i förskolans jämställdhetsarbete”, i Hillevi Lenz Taguchi, Linnea Bodén & Kajsa Ohrlander (red), *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*, Stockholm: Liber AB, 2011.
- Davies, Bronwyn *Hur flickor och pojkar gör kön*, Stockholm: Liber, 2003.
- Dolk, Klara, ”Olikhet, aktivism och kritiskt tänkande i förskolan. Nedslag i Australien och Sverige”, i Hillevi Lenz Taguchi, Linnea Bodén & Kajsa Ohrlander (red), *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*, Stockholm: Liber AB, 2011.
- Dolk, Klara, *Bångstyriga barn - Makt, normer och delaktighet i förskolan*, Stockholm: Ordfront Förlag, 2013.
- Eidevald, Christian & Hillevi Lenz Taguchi, ”Genuspedagogik och förskolan som jämställdhetspolitisk arena”, i Hillevi Lenz Taguchi, Linnea Bodén & Kajsa Ohrlander (red), *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*, Stockholm: Liber AB, 2011.
- Ferguson, Lucinda. ”Not Merely Rights for Children, but Children’s Rights: The Theory Gap and the Assumption of the Importance of Children’s Rights”. *International Journal of Children’s Rights*, 21, 2013, 177-208.
- Ohrlander, Kajsa, ”Den rosa pedagogiken – återtagandet”, i Hillevi Lenz Taguchi, Linnea Bodén & Kajsa Ohrlander (red), *En rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*, Stockholm: Liber AB, 2011.
- Ärlemalm-Hagsér, Eva & Ingrid Pramling Samuelsson, 2009, ”Många olika genusmönster existerar samtidigt i förskolan”, *Pedagogisk forskning i Sverige*, årg. 14, No. 2, (89-109).
- Läroplan för förskolan*, Lpfö 98. Reviderad 2010, Upplaga 2, Skolverket, Stockholm, 2011.
- Intervjuer, genomförda våren 2014
Intervju med förskolechef 1
Intervju med förskolechef 2
Intervju med förskolechef 3